

Knuste hestebønner i drikkevandet gör koen brunstig (6). Indgår i midler mod hestens forfangenhed og blodpis (7).

Se iøvrigt under (Have-)Bønne s. 252.

LITTERATUR: (1) 15 16,27,62f,72,80; (2) 343 37, 119; (3) 348c 79; (4) 841 1577,78b sml. 77b; (5) 328f 1,38; (6) 328f 2,68; (7) 83 110,174.

Fladbælg. *Lathyrus*

Slægten minder om vikke, men har oftest færre og større småblade, de røde, gule eller violette blomster bredere kronblade.

Fladbælg 1793ff, navnet konstrueret, nogle arter har flade bælge, stænglen er desuden vinget-flad; *museært* 1769 nedsettende, sml. Musevikke; *oksefryd* 1793–95 (konstr.), kan anvendes som kvægfoder; *skovært* 1835, *vikke* Fyn og vist ret alm. andre steder om denne og andre vikkelignende planter, *fuglevikke* Lolland, Bornholm. *GUL FLADBÆLG*, *Lathyrus pratensis*; de 25–100 cm høje stængler klatrer med slyngtråde på gærder, enge, i krat; blomsterne gule i langstilkede klaser. Almindelig.

Vild ært 1767–1877, *gule vikker* Sjælland o. 1880, *gul ærteblomst* Langeland, *fuglevikke* Lolland (1912), *fuglenæb* Bornholm (1) – Færøerne: *fransagræs* 1800ff, navnet er overført fra den legedes gulblomstrede kodriver, betydningen uvist (2).

STRANDÆRT, *Lathyrus maritimus*; 20–40 cm lange, trekantede stængler med blågrønne blade ligger hist og her i klitter og på sandede eller stenede strandbredder, især langs vestkysten; de store blomster i klase er først røde, siden blå. – *Vildært* 1786–1821, *strand-fladbælg* 1877ff, *sandært* Bornholm (3). – Grønland: *pissigsisaur-sak*, *paormauassat* (4).

SKOV-FLADBÆLG, *Lathyrus silvester*, klatrer med 50–180 cm lange og bredvingede stængler op ad buske og gærder, i skovbryn, kratskove, de store rosenrøde blomster samlet i langstilkede klaser. *Spurveært* o. 1700, nedsettende.

KRAT-FLADBÆLG, *Lathyrus montanus*, har knoldet jordstængel, 15–25 cm oprette stængler og klaser med 3–4 lyserøde, senere blåviolette blomster. Alm. i navnlig sjællandske og jyske kratskove, på he dejord, lyngbakker.

Jordnød 1688–1877, *fugleært* Silkeborgegnen og *museært* VJylland o. 1870, *kragetå*, -ært Mors o. 1870 efter bælgens lighed, *rottevikke* Djursland 1881, nedsettende (5).

KNOLD-FLADBÆLG, *Lathyrus tuberosus*; stænglen

firkantet, de rosenrøde og vellugtende blomster i små klaser. På jordstænglen findes hasselnødder og spiselige knolde. Forvildet hist og her fra tidligere dyrkning, se nedenfor.

Jordnød 1647ff, *hedenød* 1688–1820, *engvikke* 1648, *jordæble* o. 1700, *vildvikke* 1770, *jordol-den*, *jordkastanie* og *jordfigen* 1770–1820, *jord-agern* og *jordmus* 1798–1820 (6).

KÆR-FLADBÆLG, *Lathyrus paluster*, gror hist og her på våde enge og i moser mellem buske, de smukke blomster i langstilkede klaser er mørk-violette, tilsidst blå.

SÆD-FLADBÆLG, *Lathyrus sativus*, 30–60 cm høj, klatrende, blomsterne med lilla, hvide eller rødlige kronblade, bælgen meget flad. Skal være hjemmehørende i Forasien, dyrkes mest i Sydeuropa, tidligere i Danmark som foderplante; nu sjælden på ryddepladser ved byer. *Indisk ært* og *spansk ært* 1934–42.

LATYRUS, *Lathyrus odoratus*, velkendt en- eller flerårig prydvækst, som klatrende dækker ris, ståltrådsvæv, indhegninger og espalier; populær snitblomst med mange farvevariationer. Blev dyrket i falsterske bønderhaver fra o. 1850 (7). *Spansk vikke* 1821, stammer fra Sydeuropa (dog ikke Spanien), *ærteblomst* 1843ff, *vellugtende vikke* 1858–66, *vikkeblomst* 1866–94, *pragtvikke* og *pralvikke* 1878, *blomsterært* 1888–94, *søde piger* o. 1908, *højskolepiger* SFyn – efter blomstens rene lyse farver, som man vel har sammenlignet med unge pigers nyvaskede og -strøgede sommerkjole; *pynteært* (1926), *duftært* og *lugteært* (1935), *vikke* Falster, *ærtvikke* VLolland, *Anegreter* Bornholm (8).

LITTERATUR: (1) 689 1,826f; (2) 751 57f; (3) 689 1,824 og 3,823; (4) 521 1,233; (5) 689 1,823–25; (6) 689 1,828; (7) 865 51; (8) 689 1,825f.

DYRKNING

Knold-fladbælg omtales 1648 som vildtvoksende og dyrket i nogle haver; på Sjælland findes næppe én blandt tyve mennesker, der kender planten og ved, at rodknoldene kan koges og spises; (gravide?) kvinder, som »meget gerne begærer kastanier og ikke kan få dem«, kan spise disse jordnødder, de giver godt blod, rå og ukogte dog undertiden lede og kvalme (1).

Det anbefales 1767 at dyrke gul fladbælg (2) og 1803 knold-fladbælg på enge som foderurt; de tørrede knolde kan ristes til kaffeerstatning og steges som ægte kastanier, hele planten er en »ypperlig foderurt for heste, kører, geder og får« (3). Knold-fladbælg kan blive et slemt kornkrudt, men udryddes af svin, der roder knoldene

Tørrede knolde af fladbælg kunne ristes og bruges som kaffeerstatning. Udsnit af maleri af Julius Exner, 1897, med titlen »En fanøkone ved kaffen«.

op og æder dem (4). Gul fladbælg giver et ud-
mærket kvægfoder, men dyrkes ikke i Danmark,
i dyrtid skal frøene af denne art være anvendt
til brød (Danmark?); strandært forsøgsdyrkes
ved Jyllands vestkyst, da frøene er spiselige og
rødderne binder flyvesand (1806); som pryd-
plante dyrkes skov-fladbælg og strand-fladbælg
fortjener at blive det (1806; 5).

Først et halvt århundrede senere fremdrages gul
og skov-fladbælg samt strandært som foder-
planter, der måske bør dyrkes (1877; 6); på det
tidspunkt avles gul fladbælg næppe uden for
forsøgsmarker (7), også skov-fladbælg prøve-
dyrkes, men det er vanskeligt at få ægte frø til
udsæd; den fremhæves 1888 på en nordisk ud-
stilling til sandjord som en god, kvælstofsamlen-
de foderurt (8); Hedeselskabet anstiller ret om-
fattende dyrkningsforsøg, men uden gunstige
resultater (9). O. 1890 hedder det om gul flad-
bælg, at den egner sig til udleg i græs o.a. foder-
planter og vil være en værdifuld indblanding i
flerårig græsmark, til høslæt og grøntfoder;
skov-fladbælg anbefales meget i flerårige foder-
marker, kær-fladbælg fortjener dyrkning mel-
lem græsser og kællingetand på lave enge og

mosedrag (10). – Endnu o. 1935 bliver skov-
fladbælg undertiden dyrket til høslæt (11). På
Grønland er strandært en værdifuld foderplante
og høstes sammen med høet (12).

LITTERATUR: (1) 697 1648,243; (2) 977 169; (3)
653 2.1,1803,29–40; 182 1,1803,361–64,379–83; 670
1803,71; (4) 398 1806,668 og 1821,764; (5) 398 1806,
665,669f, 1821 760,764f jf. 1837 230f; (6) 784 328,
331,333; (7) 510 2,73f; (8) 512 21,1888,561 og 24,
1891,267 jf. 196; 32,1899,418; (9) 355 14,1894,211f;
(10) 274 1891,28 jf. 1894,12–14; (11) 304 229f; (12)
315 1955,152.

LATYRUS I PROSA OG POESI

[Farverne] er som en forelsket hvisten på alle
døgnets timer, og de er så langstilkede, at en
skålfuld minder om en bristende fyrverkeri-raket
med drys af guldregn *T. Vogel-Jørgensen* (1).
Som en skare små, kulørte nonner · står I dér
og dufter på mit bord, · fra hvert lille ansigt
duften ånder · sødt og mildt som min venindes
ord *Mogens Dam* (2).

LITTERATUR: (1) 64 14/6 1949; (2) 138 26.